

12. El benestar dels infants amb situació de privació material i origen estranger

Mari Corominas, Raúl Morcillo i Fernanda Lozano

L'anàlisi de la pobresa econòmica, de l'origen estranger i del benestar de la infància és elemental des d'una perspectiva de drets, ja que l'evidència disponible a nivell internacional i local indica que aquestes circumstàncies es converteixen en adverses per al desenvolupament personal i social. És per això que l'objectiu principal de l'anàlisi és conèixer el benestar subjectiu dels infants amb situació de privació material i origen estranger, amb resultats i conclusions que impliquen pensar com avançar amb les accions i estratègies per superar les desigualtats socials des de la perspectiva dels infants.

1. Introducció

1.1. LA PANDÈMIA I EL BENESTAR DELS INFANTS AMB SITUACIÓ DE PRIVACIÓ MATERIAL

Abans de la pandèmia, entre els anys 2018 i 2019, ja el 30,3% dels infants i adolescents de la ciutat de Barcelona es trobava en risc de pobresa i, als districtes amb ingressos familiars menors, patien més privació material o problemes d'habitatge (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2020, 2023a). Amb situació de privació material és destacable que hi havia més infants i adolescents amb origen estranger, tal com manifesta ja des de fa temps l'evidència també a nivell internacional (Abdul-Rida i Nauck, 2014), així com en el cas de famílies monoparentals. No tots tenien internet a casa i 2 de cada 10 no hi tenien un lloc on fer els deures o jugar a l'aire lliure. Estaven menys satisfets amb la vida i amb les seves expectatives de futur, tot i que el seu benestar subjectiu podia ser millor si valoraven com a positives les seves relacions interpersonals amb la família o les amistats (Corominas i Pineda, 2020).

Després del confinament i les mesures per fer-hi front, els infants i adolescents es trobaven entre els col·lectius socials més afectats per la crisi econòmica derivada de la pandèmia (Cruz et al., 2020), i els que ja creixien amb situació de privació material van viure una pitjor experiència vital del confinament i la pandèmia: no tan sols pels impactes de la situació de privació material, sinó també per les conseqüències negatives del confinament en la seva salut física i mental, la seva convivència familiar i també les seves oportunitats d'aprenentatge a les llars, en especial si estaven afectades per la bretxa digital (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2021; Pineda, Corominas et al., 2021).

Els infants amb situació de privació material van viure una pitjor experiència de la pandèmia, sobretot per l'impacte del confinament en la salut, la convivència familiar i l'educació.

1.2. LA POBRESA INFANTIL A LA CIUTAT DE BARCELONA

Les dades disponibles més actuals per a la ciutat de Barcelona, entre els anys 2021 i 2022, indiquen que 3 de cada 10 infants i adolescents (28,0%) continuen vivint en risc de pobresa moderada (sota el 60% de la mediana), mentre que els qui viuen en risc de pobresa severa (sota el 40% de la mediana) són el 12,9% (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2024a). Per exemple, amb l'ús de l'Atlas de distribució de renda de les llars de l'any 2020 és possible fer una estimació del risc de pobresa severa a nivell de districtes (Instituto Nacional de Estadística, 2021), en què resulta destacable que els districtes amb més concentració interna de risc de pobresa severa són Ciutat Vella, Nou Barris i

Taula 1. Risc de pobresa severa (estàndard de Catalunya de 2020). 0-17 anys. Ciutat de Barcelona per districtes

	% risc pobresa severa	N risc pobresa severa
01. Ciutat Vella	42,8	5.582
02. L'Eixample	9,9	3.371
03. Sants-Montjuïc	20,3	5.214
04. Les Corts	3,4	423
05. Sarrià-Sant Gervasi	1,8	514
06. Gràcia	8,0	1.395
07. Horta-Guinardó	14,1	3.622
08. Nou Barris	26,3	7.246
09. Sant Andreu	14,2	3.414
10. Sant Martí	14,4	5.464

Elaboració pròpia a partir de l'Instituto Nacional de Estadística (2021) i l'assessorament/validació de l'Oficina Municipal de Dades (Ajuntament de Barcelona).

Sants-Montjuïc. A més, tenint en compte el volum de població, on hi ha més infants amb risc de pobresa severa són igualment Nou Barris i Ciutat Vella, tot i que també Sant Martí i Sants-Montjuïc (**Taula 1**). Pel que fa l'origen estranger, concretament el 19,2% (45.387) dels infants i adolescents d'entre 0 i 17 anys a la ciutat de Barcelona tenen nacionalitat estrangera, amb una proporció més elevada al districte de Ciutat Vella (4 de cada 10) i en alguns barris de Sant Martí, Nou Barris i Sants-Montjuïc (3 de cada 10) (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2023a).

Concretament, el 12,9% dels infants i adolescents a la ciutat de Barcelona es troba en situació de risc de pobresa severa, amb diferències importants a nivell de districtes.

1.3. POBRESA I BENESTAR DE LA INFÀNCIA

Tal com s'explicava a l'Anuari Metropolità de Barcelona 2019, elaborat per l'Institut Metròpoli, diverses recerques i avaluacions empíriques han analitzat el benestar econòmic o material de la infància en els països "rics" per evidenciar que també hi ha pobresa infantil i exclusió social. En aquesta línia, amb la recerca internacional *Children's Worlds* s'han identificat tres perspectives principals: la diversitat de condicions de vida o circumstàncies dels infants entre països i dins dels països, les variacions entre països pel que fa al benestar subjectiu dels infants, i també les variacions existents dins dels països. En aquest sentit, per exemple, els infants que viuen en països "rics" es mostren més satisfets amb els recursos materials dels quals disposen i amb la seva seguretat, tot i que viure-hi amb privació material o exclusió social significa que ho facin amb menys benestar que els altres infants que viuen en el mateix context territorial. És a dir, els infants que pateixen privació material als països "rics" es mostren menys satisfets amb la seva vida en conjunt i amb diversos àmbits, com el familiar, l'escolar o el local (Corominas i Pineda, 2020).

En altres paraules, la pobresa infantil té incorporat un impacte profund, costós i de llarga durada en diversos aspectes del benestar dels infants i adolescents, incloent-hi la seva salut física i mental, la seva trajectòria educativa i els seus resultats i èxits al llarg de la vida adulta. Diverses anàlisis han identificat relacions significatives entre la privació material i el benestar subjectiu d'infants i adolescents, per la qual cosa reduir la privació material podria traduir-se en millores del benestar de la infància i l'adolescència. Les anàlisis també mostren que, quan els infants són conscients de les dificultats financeres de les seves famílies, el seu benestar subjectiu és menor. Tanmateix, també s'observa que les creences religioses i l'espiritualitat o bé l'optimisme suposen que el benestar subjectiu dels infants i adolescents en situació de privació material sigui més elevat (Borualogo i Casas, 2021; Casas et al., 2022; Gromada i Rees, 2020; Gross-Manos, 2017; Kaye-Tzadok et al., 2019; Lindberg et al., 2021; Main et al., 2019).

La pobresa infantil fa que els infants estiguin menys satisfets amb la seva vida globalment, no tan sols materialment, sinó que també se senten menys segurs.

1.4. ORIGEN ESTRANGER I DISCRIMINACIONS

Durant les últimes dècades, la majoria dels països “rics” han experimentat un augment destacable en el nombre i la diversitat de persones d'origen estranger i és per això que UNICEF ja l'any 2009 va analitzar la situació dels infants i adolescents de famílies migrants en vuit països: Alemanya, Austràlia, els Estats Units d'Amèrica, França, Itàlia, els Països Baixos, el Regne Unit i Suïssa. Els resultats principals indicaven que els infants de famílies migrants representaven una part significativa de la població entre els 0 i 17 anys, amb percentatges que variaven des del 10% a Itàlia fins al 39% a Suïssa. Aquests infants habitualment es diferencien de la població nadiua pel que fa als seus antecedents culturals, religiosos i lingüístics, la qual cosa planteja reptes i oportunitats importants per a la seva inclusió social i integració civil. En els vuit països analitzats, en comparació amb els infants i adolescents nadius, els que tenen origen estranger es troben amb un pitjor accés a l'educació, a més d'un rendiment educatiu i unes taxes de graduació més baixes. També s'identifiquen disparitats en la seva situació socioeconòmica, amb més pobresa, així com pitjors condicions d'habitatge i estabilitat laboral dels pares i/o mares. A més, s'analitzen les diferències en l'accés als serveis de salut física i mental i, per últim, les diferències en la integració social, incloent-hi el domini de l'idioma local, l'adaptació cultural, la integració amb la comunitat i la participació cívica (Hernandez et al., 2009).

En una anàlisi posterior d'UNICEF es va evidenciar que, en 10 dels 24 països analitzats, els infants amb origen estranger són més propensos a informar de nivells més baixos de satisfacció amb la vida (amb independència de si pateixen situacions de pobresa infantil o no). Destacadament a Espanya, Suècia i Suïssa els infants amb origen estranger tenen més probabilitats de presentar patrons menys favorables d'activitat física, alimentació saludable i satisfacció amb la vida, cosa que ressalta la importància d'abordar de manera integral els factors que influeixen en el benestar d'aquest grup poblacional en particular (Bruckauf et al., 2016). En aquest sentit, és important tenir en compte que s'han fet pocs estudis a Espanya, i específicament a Catalunya, de manera que l'absència de recerques que explorin la relació entre la pobresa econòmica, l'origen estranger i el benestar subjectiu dels infants i adolescents representa una bretxa rellevant en la generació de coneixement. Aquesta manca d'evidència no tan sols limita la comprensió dels desafiaments específics que enfronten els infants amb origen estranger dins del context espanyol i català, sinó que també dificulta la implementació de polítiques efectives i programes d'intervenció adreçats a millorar-ne el benestar i promoure la convivència social. Sense una comprensió adequada de les necessitats i experiències vinculades a la condició d'origen dels infants amb experiències migratòries (pròpies o dels seus familiars), és més difícil mitigar les discriminacions i fomentar la seva integració positiva en la

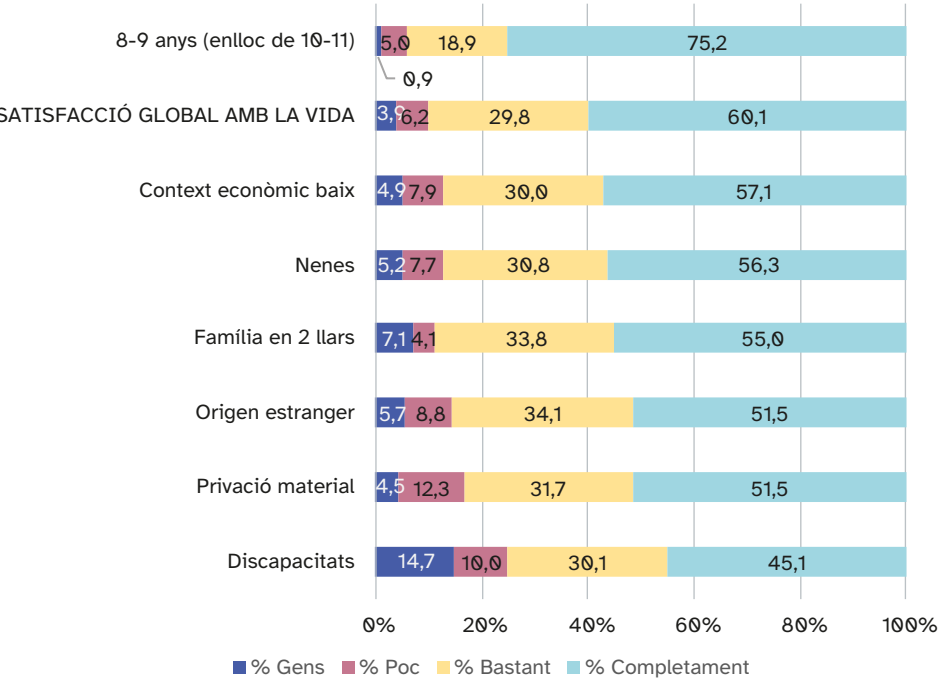
societat. Per tant, és crucial que es realitzin més recerques que generin una evidència sòlida per informar i donar suport a iniciatives polítiques i socials que abordin adequadament els desafiaments que afronten els infants i adolescents amb trajectòries migratòries.

Els infants amb origen estranger presenten patrons menys favorables d'activitat física i alimentació saludable, així com una satisfacció amb la vida més baixa.

1.5. COM ESTAN ELS INFANTS AMB SITUACIÓ DE PRIVACIÓ MATERIAL O ORIGEN ESTRANGER?

Els nens i nenes de 10 i 11 anys de la ciutat de Barcelona estan menys satisfets amb la seva vida que abans de la pandèmia per la covid-19: passen d'una mitjana de 9,0 sobre 10 (any 2017) a 8,7 (any 2021), la qual cosa significa que de 7 de cada 10 infants completament satisfets amb les seves vides (69,0%), es disminueix a 6 de cada 10 (60,1%). Això fa que el percentatge d'infants que estan bastant, però no completament, satisfets amb la seva vida augmenti al 29,8%

Gràfic 1. Satisfacció global amb la vida segons codicions que suposen diferències estadísticament significatives. 10-11 anys. Ciutat de Barcelona

Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2023b), a partir de l'Enquesta de Benestar Subjectiu de la Infància a Barcelona 2021, promoguda per l'Ajuntament de Barcelona i desenvolupada per l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (Institut Metròpoli).

(23,0% l'any 2017) i els que estan poc o gens satisfets siguin el 10,1% (8,0% l'any 2017).

Tal com s'observa en el **gràfic 1**, la satisfacció amb la vida està condicionada negativament amb fer-se gran (els nens i nenes de 8 i 9 anys estan més satisfets que els de 10 i 11). També ho està amb els principals motius de desigualtat: el fet de ser nena, créixer en contextos socioeconòmicament desafavorits o amb situació de privació material, tenir origen estranger i patir algun tipus de discapacitat. El fet de viure entre dues llars (per exemple, per les separacions o divorcis de pares i/o mares) també condiciona negativament el benestar (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2022b; Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2023b).

La satisfacció amb la vida dels infants està negativament condicionada els principals motius de desigualtat: ser nena, el context socioeconòmic, l'origen estranger i la discapacitat.

1.6. OBJECTIUS D'ANÀLISI

L'anàlisi de la relació entre la pobresa econòmica, l'origen estranger i el benestar subjectiu de la infància és elemental des d'una perspectiva de drets i d'acord amb la normativa internacional. D'entrada, els Objectius de Desenvolupament Sostenible per al 2030, especialment la fi de la pobresa i la reducció de les desigualtats, subratllen la importància de garantir la protecció social per a tots els infants, independentment del seu origen econòmic, social o ètnic. A més, la Convenció sobre els Drets de l'Infant estableix l'obligació dels Estats de protegir els infants contra tota forma de discriminació i assegurar-los un nivell de vida adequat per al seu desenvolupament saludable. En aquest sentit, els informes del Comitè dels Drets de l'Infant sobre la migració internacional ressalten la necessitat de proporcionar un accés equitatiu als drets econòmics, socials i culturals per als infants migrants i les seves famílies. En aquest context, comprendre la relació entre la pobresa, els orígens i el benestar subjectiu de la infància és essencial per promoure polítiques i donar suport a processos que aconseguixin la inclusió social i protegeixin els drets de tots els infants, independentment dels seus antecedents socioeconòmics o la seva història migratòria (Assemblea General de las Naciones Unidas, 1989; Comisión Unión Europea, 2013; Naciones Unidas, 2015, 2017).

Per tant, l'objectiu principal d'anàlisi és conèixer el benestar subjectiu dels infants amb situació de privació material i origen estranger des d'una perspectiva interseccional. Concretament:

1. Distingir els àmbits de la seva vida més afectats per la situació de privació material i el fet de tenir origen estranger, també tenint en compte les seves relacions a casa, a l'escola i al barri on viuen.

2. Identificar fins a quin punt la satisfacció amb la vida dels infants està condicionada per la situació de privació material i pel fet de tenir origen estranger.

2. Metodologia

2.1. APROXIMACIÓ

Els objectius d'anàlisi s'assoleixen mitjançant una metodologia quantitativa, específicament la metodologia d'enquestes. Es reutilitza la base de dades de l'Enquesta de Benestar Subjectiu de la Infància a Barcelona (EBSIB) 2021 (Ajuntament de Barcelona, 2023). L'EBSIB és la primera fase del programa de recerca i participació infantil "Parlen els nens i nenes: el benestar de la infància a Barcelona", promogut per l'Ajuntament de Barcelona i desenvolupat per l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (dins l'Institut Metròpoli). El programa parteix globalment d'una metodologia mixta enfocada a la transformació social, ja que la segona fase consisteix en la realització dels tallers participatius per a l'elaboració de l'Agenda dels Infants, per a la qual cosa ells i elles cointerpreten els resultats de l'EBSIB i fan propostes per a la millora del seu benestar. Després es creen els grups Altaveus d'Infants, perquè els nens i nenes mateixos comparteixin les seves demandes d'acció i estableixin diàlegs per millorar el benestar de la infància amb la seva comunitat educativa i amb agents polítics i socials de la ciutat de Barcelona (Ajuntament de Barcelona, 2024; Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2024b).

2.2. MOSTRA

Es reutilitza la part de l'EBSIB 2021 contestada per a una mostra global de 3.742 nens i nenes de 10 i 11 anys (que cursen 5è i 6è d'educació primària a la ciutat de Barcelona), ja que la submostra de 8 i 9 anys és exploratòria i no respon totes les preguntes del qüestionari. La mostra de 10 i 11 anys és probabilística, és a dir, amb selecció aleatòria (de centres educatius) i amb representació estratificada per districte educatiu i titularitat, a banda de controlar per context de vulnerabilitat, lloc de residència dels infants i mida dels centres. Finalment, no es va poder enquestar un 7,1% dels infants previstos per diferents motius de camp (treball de camp entre setembre i desembre de 2021), especialment absències injustificades als centres educatius, d'altres de justificades per malaltia puntual o bé per negatives de les famílies (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2022a).

Les dades de referència de l'EBSIB 2021 es calculen en base als infants residents a la ciutat de Barcelona i la seva ponderació, la qual no s'aplica per a aquesta anàlisi perquè utilitza variables construïdes *a posteriori*, amb una mostra final d'anàlisi de 2.924 casos. Pel que fa a les variables d'anàlisi construïdes *a posteriori* (vegeu-ne la construcció en l'apartat següent):

- El total d'infants identificats amb situació de privació material és del 9,0% de la mostra global (n=311), percentatge 4 punts percentuals menor que la dada clau de referència: la taxa de risc de pobresa severa a la ciutat de Barcelona és del 12,9% dels infants i adolescents (vegeu l'apartat 1.2). Aquesta diferència s'explica perquè no pot ser una variable del disseny mostral i hi ha infants que lliurement no van respondre les preguntes del qüestionari, motiu pel qual no se'ls imputa cap valor estimat. D'altra banda, els infants no identificats és possible que es trobin en el grup intermedi de l'índex (vegeu l' apartat 2.3 i/o el 2.4).
- El total d'infants identificats amb origen estranger és del 19,4% de la mostra global (n=673), percentatge similar a la dada clau de referència: el percentatge d'infants i adolescents amb nacionalitat estrangera a la ciutat de Barcelona és del 19,2% (vegeu l'apartat 1.2).

2.3. INSTRUMENTS

El qüestionari de l'EBSIB 2021 es basa principalment en el qüestionari de la recerca internacional *Children's Worlds*, tot i que també s'hi han inclòs noves preguntes específiques a partir d'altres recerques internacionals o acadèmiques i d'enquestes catalanes o municipals, com ara l'*International Civic and Citizenship Education Study*, la *Family Affluence Scale* o l'Enquesta Factors de Risc a l'Escola Secundària (FRESC) de l'Agència de Salut Pública de Barcelona (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2022b). Per exemple, la variable de satisfacció global amb la vida s'ha construït a partir de la *Children's Worlds Subjective Well-Being Scale* (CW-SWBS), així com les variables de satisfacció i percepció per àmbits tenint en compte la correspondència amb els treballs metodològics de *Children's Worlds* (Rees et al., 2020).

La construcció de les variables d'anàlisi *a posteriori* es detalla a continuació:

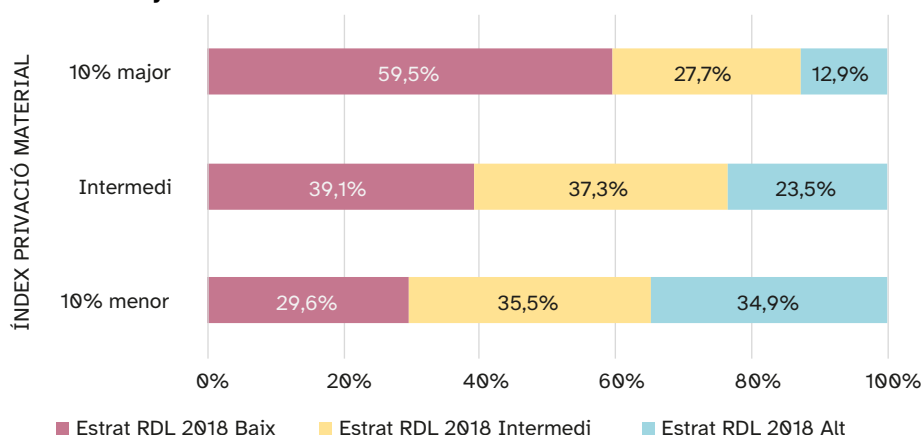
- *Índex de privació material.* La variable identifica els infants que creixen en contextos socioeconòmics familiars que els suposen privació material. L'índex de privació material de l'EBSIB 2021 es basa principalment en la *Family Affluence Scale* de l'enquesta *Health Behaviour in School-aged Children* (HBSC), promoguda per l'Organització Mundial de la Salut i que és utilitzada per *Children's Worlds* i l'enquesta FRESC de l'Agència de Salut Pública de Barcelona. A més, l'índex de l'EBSIB 2021 també utilitza preguntes de l'Enquesta Sociodemogràfica de Barcelona i l'indicador AROPE de risc de pobresa i/o exclusió social. Totes les preguntes formen part del bloc 3 del qüestionari (sobre la casa on vius) i s'han identificat les variables que tenen més capacitat estadística de diferenciació per tal que la suma directa d'ítems no suposi una autocompensació que no permeti identificar diferencials entre les respostes (mitjançant l'aplicació d'una anàlisi d'homogeneïtats i després de components principals). Les 4 variables resultants per construir l'índex són disposar d'ordinador a l'habitatge, disposar d'un vehicle familiar tipus cotxe,

no passar fred a l'habitatge i no passar calor a l'habitatge (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2022b, 2023c). A més, l'índex s'ha contrastat amb dades administratives del Consorci d'Educació de Barcelona (Fons 0-16 i ajut de menjador) i l'Oficina Municipal de Dades (estrats de renda de les llars per secció censal).

Per exemple, tal com s'observa en el **gràfic 2**, proporcionalment hi ha més infants amb privació material (10% major) que viuen en seccions censals on les llars acostumen a tenir rendes baixes i menys infants en seccions censals amb rendes intermèdies o altes. Tanmateix, aquest patró mostra que la privació material no és exclusiva dels barris amb rendes baixes, sinó que n'hi ha dins dels barris amb rendes intermèdies i altes, tal com ja mostrava l'estudi de Martínez-Celorrio i Marín-Saldo (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2018). Per últim, convé anotar que en properes edicions de l'EBSIB, en clau de recerca ètica amb infants, caldria valorar si n'hi ha prou de preguntar els 4 ítems que serveixen per construir l'índex i així no fer-los preguntes sensibles que poden resultar redundants. Resulta destacable que les variables pel que fa a la pobresa energètica no formen part de la *Family Affluence Scale*, sinó que es van incorporar arran de l'Enquesta Sociodemogràfica de Barcelona i, efectivament, formen part de les variables més rellevants per captar els contextos amb privació material dels infants a la ciutat de Barcelona.

Les preguntes de pobresa energètica són de les més rellevants per captar la situació de privació material dels infants a la ciutat de Barcelona.

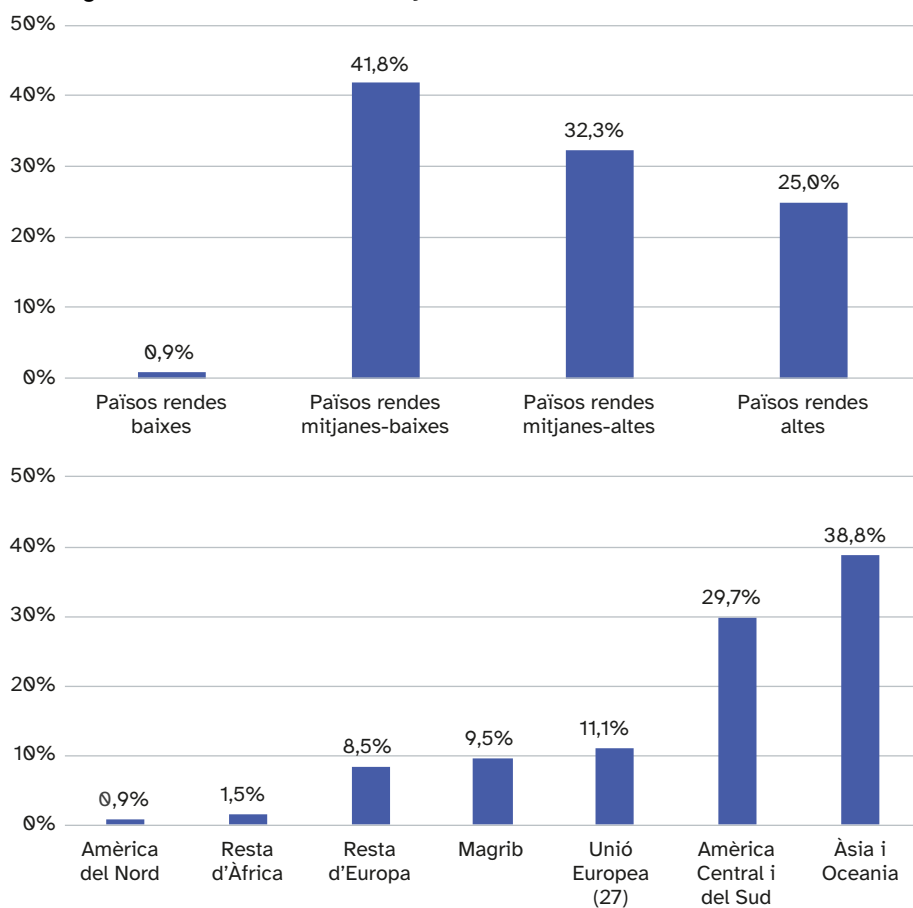
Gràfic 2. Índex de privació material de l'EBSIB 2021 per estrats de renda de les llars. 10-11 anys. Ciutat de Barcelona

Elaboració pròpia a partir d'Ajuntament de Barcelona (2021a).

- *Origen estranger.* D'entrada convé explicar que no s'ha fet una anàlisi en clau de primera o segona generació perquè les dades administratives disponibles indicaven els països de naixement i les nacionalitats dels infants, però no dels progenitors perquè l'accés és més restringit i, d'altra banda, no és recomanable preguntar-ho amb enquestes a infants de 8-11 anys.¹ Seguint procediments

Gràfic 3. Nivell de riquesa i zones dels països d'origen dels infants amb origen a l'estranger de l'EBSIB 2021. 10-11 anys. Ciutat de Barcelona

Elaboració pròpia a partir The World Bank (2024) i Consorci d'Educació de Barcelona (dades administratives).

¹ Amb la 1a edició de l'EBSIB, l'any 2017, durant el treball de camp amb infants de 10 i 11 anys vam observar dubtes i malestars importants a l'hora de respondre les preguntes del lloc de naixement dels progenitors, especialment per als infants amb origen estranger. Posteriorment, en l'anàlisi de dades vam constatar que aquestes preguntes s'havien no respost en més mesura que les altres, amb alguns patrons d'incoherències. Tot plegat va dificultar l'anàlisi de l'efecte de l'origen estranger en el benestar, motiu pel qual en la 2a edició (any 2021) s'ha optat per treballar amb les dades administratives disponibles, les quals han permès arribar a resultats concloents.

per garantir el secret estadístic i la protecció de les dades personals, com que el país de naixement de l'infant i la nacionalitat de l'infant separatament donen informacions rellevants però parcials, s'ha construït una variable nova que inclou els infants que han nascut a l'estranger i/o tenen nacionalitat estrangera (és a dir, aquesta variable no inclou els infants amb origen estranger nascuts a Espanya amb nacionalitat adquirida, la qual cosa podria tenir un efecte d'infrarepresentació i afectar sensiblement els resultats) (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2023c). Tal com s'observa en el **gràfic 3**, de la mostra d'infants amb origen estranger, el més habitual és que s'emigri de països amb rendes altes (57,3% comptant les migracions des de països de rendes mitjanes-altes i altes), part de les quals poden estar indicant situacions de pobresa dins dels països "rics". D'altra banda, també hi ha migracions des de països amb rendes mitjanes-baixes (41,8%), i el fet que pràcticament no hi hagi migracions des de països amb rendes estrictament baixes suggereix la manca de recursos per emprendre trajectòries migratòries en aquests casos. Pel que fa a les zones d'origen, la majoria tenen orígens a Àsia o Oceania (38,8%) i l'Amèrica Central i del Sud (29,7%), tot i que també és destable que al voltant d'un 10% tenen orígens tant al Magrib (9,5%) com a la Unió Europea (11,1%) o a la resta d'Europa (8,5%).

La majoria d'infants amb origen estranger provenen d'Àsia o Oceania i de l'Amèrica Central i del Sud, i també el més habitual és emigrar de països amb rendes intermèdies o altes.

2.4. ANÀLISI

Amb la Taula 2 es comparteix la distribució de l'índex de privació material per l'origen estranger, ja que és el quadrant interseccional per a l'anàlisi. És destacable que del total d'infants identificats amb privació material -10% major de l'índex- (9,0% de la mostra), 4 de cada 10 tenen origen estranger (38,8%). Tenint en compte que en el conjunt de la població són 2 de cada 10 (vegeu l'apartat 1.2), l'origen estranger predispesa a la privació material.

També cal anotar que tots els subgrups sobrepassen el mínim de 100 casos, menys el de 10% menor de privació material amb origen estranger (n=12). S'inclouen en el quadrant per no perdre la panoràmica global, ja que el baix nombre de casos raonablement es correspon amb la població general, tot i que no s'hi centra l'anàlisi perquè és possible que les dades resultants del subgrup no recullin tots els punts de vista dels infants amb aquestes circumstàncies (el grup és massa petit per extreure'n resultats concloents).

Per a l'anàlisi dels resultats s'han aplicat dos tipus de proves. D'una banda, en les variables amb escales originals de satisfacció de 0-10 punts, comparació de mitjanes mitjançant proves ANOVA amb el factor construït de l'índex de privació material i l'origen a l'estranger. En les variables ordinals, proves de khi quadrat. En el cas de les variables de satisfacció, s'elaboren gràfics percentuals amb les

variables transformades de gens/poc, bastant i completament, per facilitar-ne la comprensió i visualització.²

L'origen estranger predisposa a la privació material, ja que entre els infants amb privació material, 4 de 10 tenen origen estranger (2 de cada 10 en la població general).

Taula 2. Índex de privació material per origen estranger. 10-11 anys. Ciutat de Barcelona

		ORIGEN A L'ESTRANGER		TOTAL
		Sí	No	
"ÍNDEX PRIVACIÓ MATERIAL"	10% major	38,8%	61,2%	100,0%
	Intermedi	16,4%	83,6%	100,0%
	10% menor	7,1%	92,9%	100,0%
TOTAL		19,4%	80,6%	100,0%

Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Benestar Subjectiu de la Infància a Barcelona 2021, promoguda per l'Ajuntament de Barcelona i desenvolupada per l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (Institut Metròpoli).

3. Resultats

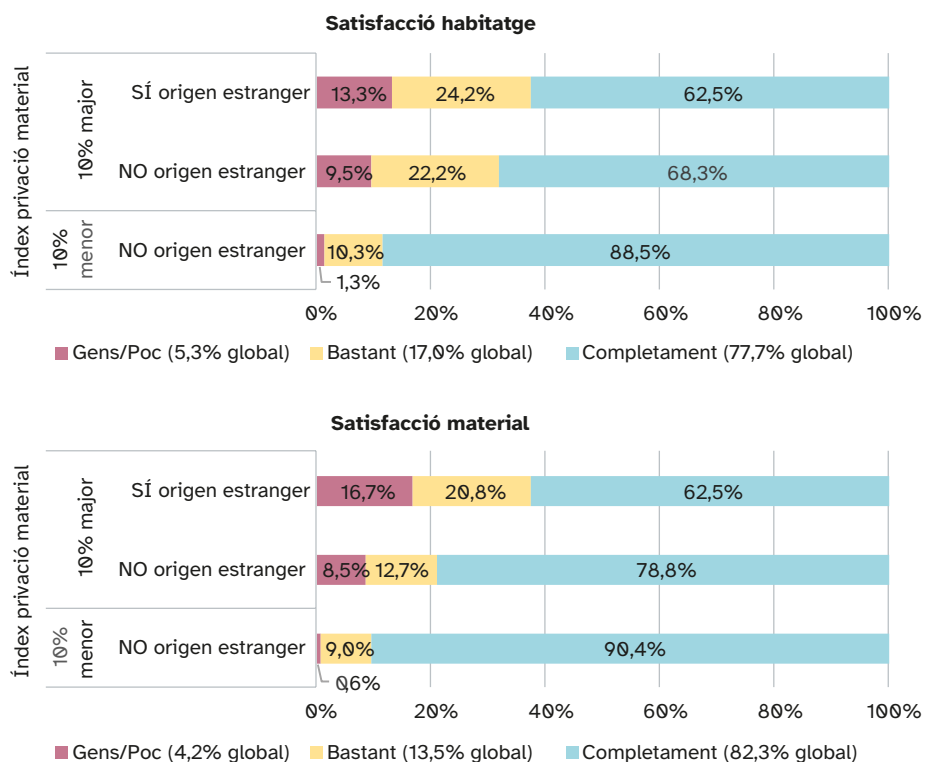
3.1. ELS ÀMBITS DE LA VIDA DELS INFANTS MÉS AFECTATS PER LA SITUACIÓ DE PRIVACIÓ MATERIAL I L'ORIGEN ESTRANGER

D'entre els àmbits consultats, és en la satisfacció amb l'habitatge i en la satisfacció material on les diferències estadístiques són més significatives i destacables. Els infants amb situació de privació material i origen estranger són menys optimistes que els nadius quan valoren aquests àmbits de la seva vida. Tal com s'observa en el **gràfic 4**, entre els infants amb situació de privació material, es mostren menys satisfets els que tenen origen estranger (62,5% completament satisfets en habitatge i benestar material) que els nadius (68,3% habitatge i 78,8% benestar material), amb diferències d'entre 6 i 16 punts percentuals. A més, les diferències en el percentatge de "completament satisfet" d'aquest grup amb el dels infants amb una situació econòmica més favorable són al voltant dels 26-28 punts percentuals.

Els infants amb situació de privació material i origen estranger estan significativament menys satisfets amb l'habitatge on viuen i tenen menys benestar material.

² Més informació: <https://institutinfancia.cat/mediateca/informe-de-primeres-dades-de-lebsib-2021/>

Gràfic 4. Satisfacció amb l'habitatge i satisfacció material segons l'índex de privació material i l'origen a l'estranger. 10-11 anys. Ciutat de Barcelona

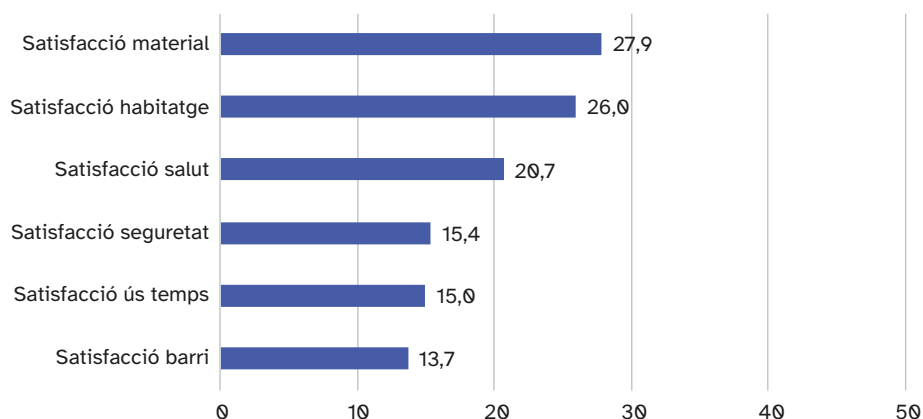

Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Benestar Subjectiu de la Infància a Barcelona 2021, promoguda per l'Ajuntament de Barcelona i desenvolupada per l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (Institut Metròpoli).

Més enllà de les diferències en la satisfacció amb l'habitatge i el benestar material, els infants amb situació de privació material i origen estranger també es mostren menys satisfets amb la seva salut, com de segurs se senten, com utilitzen el seu temps i el barri on viuen, tot i que amb diferències menors. Tal com s'observa en el **gràfic 5**, les diferències en el percentatge "completament satisfet" van, en ordre descendent: des de la diferència en la satisfacció material (28 punts percentuals), la satisfacció amb l'habitatge (26 pp), la salut (21 pp), la seguretat (15 pp), l'ús del temps (15 pp) i fins al barri on viuen (14 pp).

La pobresa i l'origen estranger afecten integralment la percepció de salut i la seguretat dels infants, i també com utilitzen el seu temps i la vida al barri on resideixen.

Gràfic 5. Diferències en el percentatge de “completament satisfet” (10% major privació material amb origen estranger en comparació amb 10% menor privació material sense origen estranger). 10-11 anys. Ciutat de Barcelona

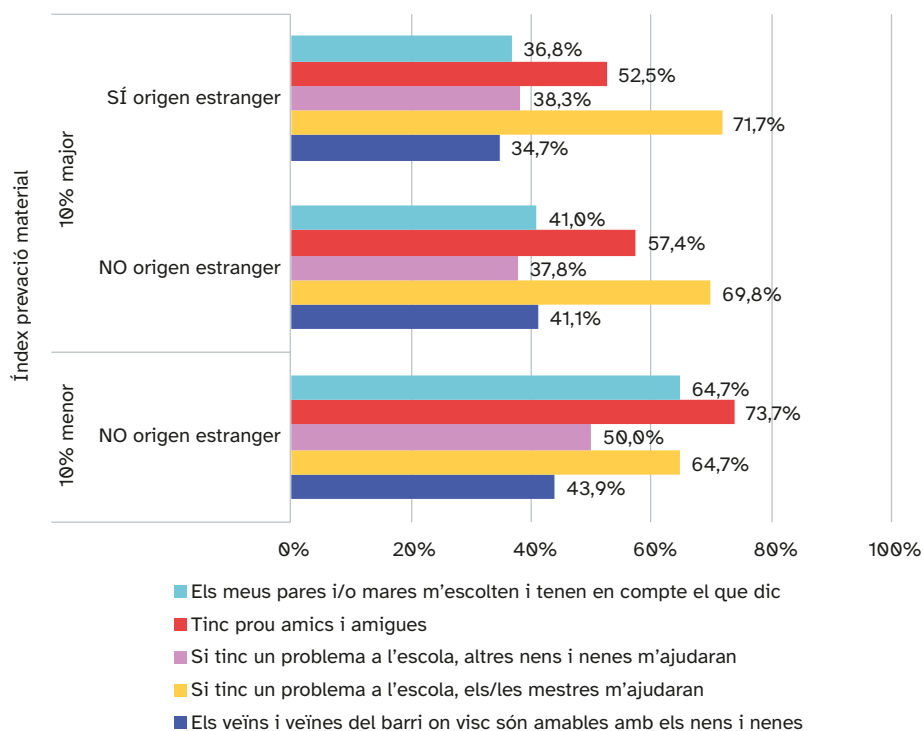
Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Benestar Subjectiu de la Infància a Barcelona 2021, promoguda per l'Ajuntament de Barcelona i desenvolupada per l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (Institut Metròpoli).

3.1.1. LES SEVES RELACIONS A CASA, A L'ESCOLA I AL LLOC ON VIUEN

També resulta destacable com són les relacions interpersonals a casa, a l'escola i al barri on viuen dels infants amb situació de privació material i origen estranger. Tal com s'observa en el **gràfic 6**, habitualment se senten menys escoltats per les seves famílies, pensen que no tenen prou amistats (ja sigui dins o fora de l'escola) i que, si es troben amb un problema a l'escola, no rebran el suport dels companys o companyes de classe. També senten que les persones del barri on viuen són menys amables amb els nens i nenes. Tanmateix, hi ha una experiència específica en què els infants amb situació de privació material i origen estranger manifesten percepcions més positives que la resta: la confiança de rebre suport per part dels mestres si es troben amb un problema a l'escola (71,7% totalment d'acord de rebre suport entre els infants amb situació de privació material i origen estranger, mentre que un 64,7% quan es troben entre el 10% menor de privació material i sense origen estranger, amb 7 punts percentuals de diferència).

Habitualment se senten menys escoltats per les seves famílies i pensen que no tenen prou amistats, ja sigui dins o fora de l'escola.

Gràfic 6. Percentatges de totalment d'acord amb diferents percepcions de l'àmbit familiar, escolar i social segons l'índex de privació material i l'origen a l'estranger. 10-11 anys. Ciutat de Barcelona

Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Benestar Subjectiu de la Infància a Barcelona 2021, promoguda per l'Ajuntament de Barcelona i desenvolupada per l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (Institut Metròpoli).

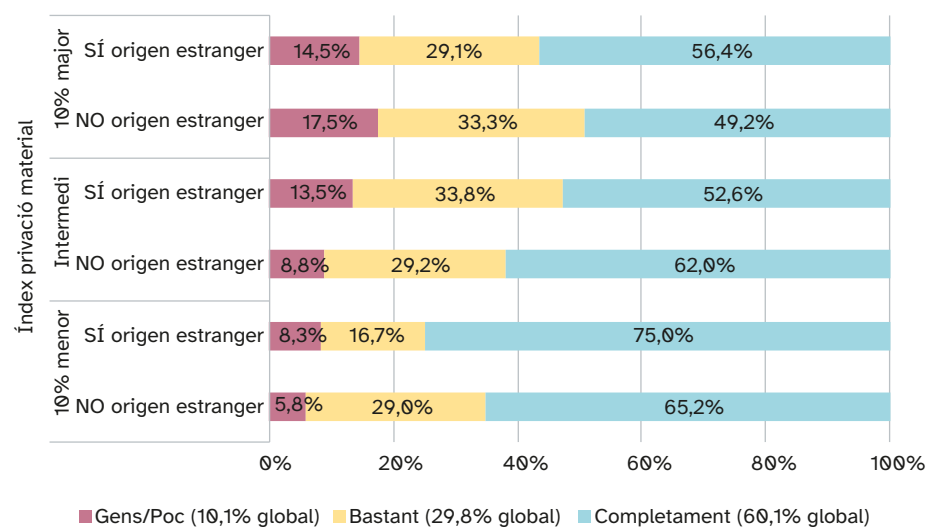
3.2. LA SATISFACCIÓ GLOBAL AMB LA VIDA PER ALS INFANTS AMB SITUACIÓ DE PRIVACIÓ MATERIAL I ORIGEN ESTRANGER

Finalment, tal com s'observa en el **gràfic 7** amb les tres primeres barres, els infants amb situació de privació material (10% major en l'índex) i amb origen estranger són els que estan menys satisfets amb la seva vida. És a dir, des d'una anàlisi interseccional, la satisfacció amb la vida dels infants està directament condicionada per la situació de privació material i també pel fet de tenir origen estranger (exceptuant-ne els casos en què les situacions econòmiques familiars són més favorables). Tanmateix, al contrari de l'anàlisi per àmbits, entre els infants amb situació de privació material, els nens i nenes nadius es mostren menys satisfets amb la seva vida (49,2% completament satisfets) que els que tenen origen estranger (56,4% completament satisfets, amb 7 punts percentuals de diferència). Que els infants amb privació material i origen estranger es mostrin més optimistes que els nadius amb la seva vida pot respondre a una interpretació de millora en la qualitat de vida arran de la seva història migratòria,

mentre que entre els infants nadius les situacions de pobresa es viuen des d'una incomprensió generalitzada que els genera més malestar.

La satisfacció amb la vida dels infants està directament condicionada per la situació de privació material i també pel fet de tenir origen estranger (exceptuant-ne els casos en què les situacions econòmiques familiars són més favorables).

Gràfic 7. Satisfacció global amb la vida segons l'índex de privació material i l'origen a l'estranger. 10-11 anys. Ciutat de Barcelona

Elaboració pròpia a partir de l'Enquesta de Benestar Subjectiu de la Infància a Barcelona 2021, promoguda per l'Ajuntament de Barcelona i desenvolupada per l'Institut Infància i Adolescència de Barcelona (Institut Metròpoli). Anotació: tal com s'explica en l'apartat 2.4, tots els subgrups sobrepassen el mínim de 100 casos, menys el de 10% menor de privació material amb origen estranger (n=12); s'inclouen en el quadrat per no perdre la panoràmica global, ja que el baix nombre de casos raonablement es correspon amb la població general, tot i que no s'hi centra l'anàlisi perquè és possible que les dades resultants del subgrup no recullin tots els punts de vista dels infants amb aquestes circumstàncies (el grup és massa petit per extreure'n resultats concloents).

4. Conclusions

4.1. DESIGUALTAT SOCIAL I BENESTAR DE LA INFÀNCIA

En conclusió, a partir d'aquesta anàlisi i en concordança amb la literatura sintetitzada en la introducció, la satisfacció amb la vida dels infants està condicionada per la situació de privació material i alhora pel fet de tenir origen estranger

(exceptuant-ne els casos en què les situacions econòmiques familiars són més favorables). Concretament, els infants amb situació de privació material i origen estranger estan menys satisfets amb l'habitatge on viuen i tenen menys benestar material. A més, la situació de privació material i de tenir origen estranger afecta negativament la percepció de salut i seguretat dels infants, així com la satisfacció amb com utilitzen el seu temps i la vida al barri on resideixen. Habitualment se senten menys escoltats per les seves famílies i pensen que no tenen prou amistats, ja sigui dins o fora de l'escola. També és destacable que els infants nadius amb situació de privació material es mostren menys satisfets amb la vida que els que tenen origen estranger, segurament per la interpretació de millora en la qualitat de vida arran de la història migratòria que fan els infants amb origen estranger. És aquí on resulta pertinent preguntar-se com tot plegat afecta l'autoestima i la identitat dels infants. Aquest coneixement nou pot vincular-se a la línia de treball de la Miryam Navarro per a l'Institut Infància i Adolescència sobre els impactes subjectius del Fons 0-16 i els impactes de la crisi de l'habitatge en les vides dels infants i els adolescents, ja que en part dels casos es tractava d'infants amb origen estranger i/o trajectòries migratòries (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2023b; Navarro i Truño, 2019).

Concretament, el 12,9% dels infants i adolescents a la ciutat de Barcelona es troba en situació de risc de pobresa severa. Dels infants identificats amb privació material en l'anàlisi, al voltant de 4 de cada 10 (38,8%) té origen estranger, pràcticament el doble que en la població general, que el percentatge és del 19,2%. És a dir, l'origen estranger predispone a la privació material. La majoria té orígens a Àsia o Oceania i a l'Amèrica Central i del Sud, així com el més habitual és migrar des dels països amb un índex de riquesa intermedi o alt, amb part de les migracions per situacions de pobresa dins dels països. Viuen en barris de la ciutat de Barcelona on les rendes són habitualment baixes, tot i que també hi ha pobresa dins dels barris on les rendes acostumen a ser intermèdies i altes. Entre d'altres, el més destacable és que viuen en habitatges afectats per la pobresa energètica, que no poden refrescar-se quan fa calor ni escalfar-se adequadament quan fa fred.

El benestar subjectiu dels infants està condicionat per la situació de privació material i alhora pel fet de tenir origen estranger (exceptuant-ne els casos en què les situacions econòmiques familiars són més favorables).

4.2. IMPLICACIONS DES DE L'EVIDÈNCIA GENERADA AMB INFANTS

Particularment, per tal de superar les desigualtats per la pobresa i els orígens, les quals porten a situacions de discriminació en la societat, les polítiques de suport a les famílies haurien d'incloure mesures i recursos específics per a les famílies afectades per la pobresa i/o amb trajectòries migratòries, ja que, d'acord amb l'evidència generada, les situacions d'estrès econòmic i/o xoc cultural porten al fet que els infants se sentin menys escoltats i acompanyats per les seves famílies. El benestar del nucli familiar és essencial per a qualsevol infant i prioritzar mesures

contra la pobresa, laborals, de conciliació, formatives i comunitàries en aquest sentit podria comportar una millora qualitativa en el benestar i la vida dels infants i adolescents amb situació de privació material i origen estranger. Pel que fa a aquest tema, el nou Pla interdepartamental de suport a les famílies de la Generalitat de Catalunya 2024-2028 és un dels referents més propers.³

A més, malgrat que des del coneixement col·lectiu s'han manifestat discriminacions i racisme en la vida escolar d'infants amb origen estranger a Catalunya (Zhang Yu, 2022), d'acord amb l'evidència generada, resulta destacable que alguns dels infants amb situació de privació material i origen estranger se senten més escoltats que la resta de companys/es per part dels mestres de l'escola. Aquest resultat posa en valor la tasca professional dels docents del sistema educatiu i el deure d'oferir-los els suports necessaris per tal de saber atendre la diversitat de la millor manera possible i, en especial, d'aquells infants que no disposen de prou suport familiar. Per exemple, davant dels impactes del Pla de xoc contra la segregació, amb el repartiment equilibrat dels infants amb necessitats educatives de tipus social entre els centres d'una mateixa zona educativa, caldria que s'acompanyés els equips docents amb formació integral i suports qualitatius per tal de poder escoltar i acompanyar adequadament l'alumnat que més ho necessita.⁴

Per millorar el seu benestar subjectiu calen actuacions a favor de les famílies afectades per la pobresa i/o amb trajectòries migratòries i millorar l'atenció a la diversitat a les escoles.

4.3. PROPOSTES I MESURES CONTRA LA DESIGUALTAT SOCIAL

Específicament, amb l'Agenda dels infants (2a edició), els nens i nenes d'entre 8 i 11 anys de la ciutat de Barcelona demanen “que tothom tingui el que necessita, comprar menys coses innecessàries i compartir més” (demanda 9), així com específicament *acabar amb les violències i les discriminacions: especialment amb la violència masclista i el racisme* quan parlen de “cuidar el planeta i que hi hagi igualtat entre totes les persones” (demanda 11). És especialment destacable que, en el marc dels tallers participatius per a l'elaboració de l'Agenda, sense haver-ho preguntat, els infants van compartir els seus interessos i preocupacions per acabar amb el racisme i la xenofòbia. Per exemple, “potser els fan racisme”, responia un nen d'11 anys del districte de Sant Andreu a la pregunta de per què hi ha infants que no estan contents amb la seva vida. O “voldria que Barcelona fos una ciutat sense masclisme ni racisme”, compartia un altre nen d'11 anys de Sants-Montjuïc (Institut Infància i Adolescència de Barcelona, 2023c). Sobre aquest tema, els referents més propers són el Pla Barcelona Interculturalitat 2021-2030, amb un focus especial antiracista.⁵

³ Més informació: https://dretssocials.gencat.cat/ca/ambits_tematicos/families/plasuportfamilia/

⁴ Més informació: https://www.edubcn.cat/ca/eLconsorci/transparencia/ajuts_i_beques/pla_de_xoc

⁵ Més informació: <https://ajuntament.barcelona.cat/bcnacciointercultural/ca/qui-som/pla-barcelona-interculturalitat-2021-2030>

En aquest sentit, el Pla d'Infància 2021-2030 de l'Ajuntament de Barcelona (Ajuntament de Barcelona, 2021b), per tal de garantir el dret a unes condicions econòmiques i materials adequades, destaca actuacions com el Fons d'infància 0-16 (ajuts per a infants i adolescents menors de 16 anys) o la millora de les beques amb un servei de menjador més saludable, sostenible i inclusiu, les quals haurien de poder arribar -d'acord amb l'evidència generada per aquesta anàlisi- a la intersecció d'infants amb un major grau de privació material, sense discriminar els infants amb origen estranger. Pel que fa a l'habitatge, es destaquen les actuacions per prevenir situacions de pèrdua de l'habitatge quan hi ha infants i adolescents, o bé els punts d'assessorament energètic per combatre la pobresa energètica de les famílies amb infants i adolescents. Seguint la perspectiva del que demanen els infants a l'Agenda, i també d'acord amb l'Estratègia d'inclusió i de reducció de les desigualtats socials a Barcelona 2017-2030,⁶ resultaria pertinent de prioritzar les actuacions que es duen a terme a la ciutat de Barcelona per ajudar a trobar feina als pares i/o mares amb fills o filles a càrrec i també per aconseguir que les famílies cobrin més diners per no haver de treballar tantes hores, la qual cosa posa en joc els espais de cura i convivència amb els infants. Dins el Pla d'Infància, també hi ha el Servei de detecció i intervenció amb infants, adolescents i joves migrats sols. La desigualtat per origen estranger és un dels eixos transversals del Pla d'Infància, el qual cal mantenir i reforçar d'acord amb l'evidència generada per aquesta anàlisi per tal d'activar mesures i donar suport a processos que ajudin a superar-la.

Per últim, aquesta anàlisi és un pas endavant amb els reptes de recerca i actuació de la Barcelona metropolitana. Com a Institut Infància i Adolescència de Barcelona, des de l'Institut Metròpoli i l'Estratègia de Recerca 2024-27 ens comprometem a treballar per una metròpoli amb igualtat, sense pobresa ni discriminacions, que també vol dir treballar per una metròpoli amb cohesió urbana, vincles comunitaris i seguretat residencial. Com a pas endavant, l'anàlisi aporta la perspectiva interseccional dels infants amb situació de privació material i origen estranger sobre com estan vivint la seva vida, amb una evidència prou clara que no estan gaudint de les mateixes vivències que la resta d'infants del seu entorn més proper. És per això que cal continuar aquesta línia de recerca amb anàlisis amb més profunditat, no tan sols quantitatives per obtenir mirades panoràmiques i contrastables, sinó també qualitatives per comprendre bé els fenòmens i avançar conjuntament en la construcció de les propostes i estratègies de millora.

Els infants reclamen el dret a unes condicions econòmiques i materials adequades sense discriminacions, i per això calen recerques aplicades per a la reflexió i presa de decisions.

⁶ Més informació: <https://www.barcelona.cat/barcelonainclusiva/ca/estrategiainclusio.html>

5. Referències bibliogràfiques

- Abdul-Rida, C.; Nauck, B. (2014). Migration and child well-being. Dins: A. Ben-Arieh, F. Casas, I. Frønes, i J. Korbin (ed.), *Handbook of child well-being: Theories, methods and policies in global perspective* (pàg. 3101-3142). Springer. https://doi.org/10.1007/978-90-481-9063-8_129
- Ajuntament de Barcelona (2021a). La renda de les llars a Barcelona: distribució per districtes, barris i seccions censals 2018. *Oficina Municipal de Dades*. https://ajuntament.barcelona.cat/barcelonaeconomia/sites/default/files/LA%20RENTA%20DE%20LES%20LLARS_2018_juliol.pdf
- Ajuntament de Barcelona (2021b). *Pla d'infància 2021-2030: Reptes i actuacions per millorar les vides i els drets de la infància i l'adolescència a Barcelona*. <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/123199>
- Ajuntament de Barcelona (2023). Enquesta de Benestar Subjectiu de la Infància a Barcelona. *Open Data BCN*. <https://opendata-ajuntament.barcelona.cat/data/ca/dataset/eb-sib-bcn-enquesta-benestar-subjectiu-infancia>
- Ajuntament de Barcelona (2024). *Parlen els nens i nenes: el benestar de la infància a Barcelona*. <https://ajuntament.barcelona.cat/infancia/ca/canal/parlen-els-nens-i-nenes-el-benestar-de-la-infancia-barcelona>
- Asamblea General de las Naciones Unidas (1989). *Convención sobre los Derechos del Niño*. <https://www.ohchr.org/es/instruments-mechanisms/instruments/convention-rights-child>
- Borualogo, I. S.; Casas, F. (2021). Subjective well-being of Indonesian children: A perspective of material well-being. *Anima Indonesian Psychological Journal*, 36(2). <https://doi.org/https://doi.org/10.24123/aipj.v36i2.2880>
- Bruckauf, Z.; Chzhen, Y.; Toczydlowska, E. (2016). Bottom-end Inequality: Are children with an immigrant background at a disadvantage? Dins: *Innocenti Research Briefs*. <https://doi.org/10.1111/j.1468-0475.2005.00137.x>
- Casas, F.; González-Carrasco, M.; Oriol, X.; Malo, S. (2022). Economic and Children's Subjective Well-Being Indicators at the National Level in 35 Countries. *Child Indicators Research*, 15, 1539-1563. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s12187-022-09918-4>
- Comisión Unión Europea (2013). *Recomendaciones. Invertir en la infancia: romper el ciclo de las desventajas*. <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:059:0005:0016:ES:PDF>
- Comité de Protección de los Derechos de Todos los Trabajadores Migratorios y de sus Familiares, i Comité de los Derechos del Niño sobre los principios generales relativos a los derechos humanos de los niños en el contexto de la migración internacional (2017). *Observación general conjunta núm. 4 (2017) del Comité de Protección de los Derechos de Todos los Trabajadores Migratorios y de sus Familiares y núm. 23 (2017) del Comité de los Derechos del Niño sobre las obligaciones de los Estados relativas a los derechos humanos de los niños en el contexto de la migración internacional en los países de origen, tránsito, destino y retorno, ONU: Comité de Protección de los Derechos de todos los Trabajadores Migrantes y de sus Familiares (CMW)*. <https://www.refworld.org/es/pol/concobervations/cmww/2017/es/128419>
- Corominas, M.; Pineda, L. (2020). Desigualtats socials, entorns relacionals i benestar de la infància a Barcelona. Dins: J. Clapés (ed.), *Anuari Metropolità de Barcelona 2019. La metròpoli en transició: Reptes i estratègies* (pàg. 127-150). Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. <https://iermb.uab.cat/es/anuari/la-metropoli-en-transicio-reptes-i-estrategies-2/>

- Cruz, I.; Navarro-Varas, L.; Porcel, S. (2020). *Una aproximació als efectes socioeconòmics de la covid-19 a la metròpoli de Barcelona: Estimacions desigualtat social i pobresa*. Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona. <https://iermb.uab.cat/ca/estudi/una-aproximacio-als-efectes-socioeconomicos-de-la-covid-19-a-la-metropoli-de-barcelona-estimacions-desigualtat-social-i-pobresa/>
- Gromada, A.; Rees, G. (2020). Mundos de Influencia: ¿Cuáles son los determinantes del bienestar infantil en los países ricos? *UNICEF Office of Research - Innocenti*. <https://www.unicef-irc.org/publications/1142-mundos-de-influencia%C2%B-Fcu%C3%A1les-son-los-determinantes-del-bienestar-infantil-en-los.html>
- Gross-Manos, D. (2017). Material well-being and social exclusion association with children's subjective Well-being: Cross-national analysis of 14 countries. *Children and Youth Services Review*, 80, 116-128. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.chil-youth.2017.06.048>
- Hernandez, D. J.; Macartney, S.; Blanchard, V. L. (2009). *Children in immigrant families in eight affluent countries: Their family, national and international context*. <https://www.unicef-irc.org/publications/570-children-in-immigrant-families-in-eight-affluent-countries-their-family-national.html>
- Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2018). Les condicions de vida de les famílies amb infants i adolescents amb problemàtiques d'extrema complexitat ateses pels serveis socials de Barcelona. *Institut Infància i Adolescència de Barcelona (Ajuntament de Barcelona)*. <https://institutinfancia.cat/mediateca/les-condicions-de-vida-de-les-families-amb-infants-i-adolescents-amb-problematiques-dextrema-complexitat-ateses-pels-serveis-socials-de-barcelona/>
- Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2020). Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona 2020. *Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (Ajuntament de Barcelona)*. <https://institutinfancia.cat/mediateca/dades-clau-dinfancia-i-adolescencia-a-barcelona-2020/>
- Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2021). Covid-19 i infància a Barcelona: Resum executiu final. *Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (Ajuntament de Barcelona)*. <https://institutinfancia.cat/mediateca/covid-19-i-infancia-a-barcelona-resum-executiu-final/>
- Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2022a). Enquesta de Benestar Subjectiu de la Infància a Barcelona 2021: Fitxa tècnica final. *Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (Ajuntament de Barcelona)*. <https://institutinfancia.cat/mediateca/fitxa-tecnica-ebisb-2021/>
- Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2022b). Qüestionari de l'EBSIB 2021. *Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona (Ajuntament de Barcelona)*. <https://institutinfancia.cat/mediateca/questionari-ebisb-2021/>
- Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2023a). Dades clau d'infància i adolescència a Barcelona 2022. *Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut Metròpoli (Ajuntament de Barcelona)*. <https://institutinfancia.cat/mediateca/dades-clau-dinfancia-i-adolescencia-2022-a-barcelona/>
- Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2023b). Impactes de la crisi de l'habitatge en les vides dels infants i els adolescents. *Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut Metròpoli (Ajuntament de Barcelona)*. <https://institutinfancia.cat/mediateca/impactes-de-la-crisi-de-l-habitatge-en-les-vides-dels-infants-i-els-adolescents/>

- Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2023c). Informe de recerca per a l'elaboració de l'Agenda dels Infants (2a edició). *Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut Metròpoli (Ajuntament de Barcelona)*. <https://institutinfancia.cat/mediateca/informe-recerca-agenda-2ed/>
- Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2024a). *Observatori 0-17 BCN*. Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut Metròpoli (Ajuntament de Barcelona). <https://institutinfancia.cat/programes/observatori-0-17-bcn2/>
- Institut Infància i Adolescència de Barcelona (2024b, desembre 20). *Parlen els nens i nenes (2a edició)*. Institut Infància i Adolescència de Barcelona - Institut Metròpoli (Ajuntament de Barcelona). <https://institutinfancia.cat/projectes/parlen-els-nens-i-nenes-2021-2025/>
- Instituto Nacional de Estadística (2021). *Porcentaje de población con ingresos por unidad de consumo por debajo de determinados umbrales fijos por sexo y tramos de edad*. <https://www.ine.es/jaxiT3/Tabla.htm?t=30899&L=0>
- Kaye-Tzadok, A.; Ben-Arieh, A.; Kosher, H. (2019). Hope, material resources, and subjective well-being of 8-to 12-year-old children in Israel. *Child development*, 90(2), 344-358. <https://doi.org/10.1111/cdev.13130>
- Lindberg, M.; Nygård, M.; Nyqvist, F.; Hakovirta, M. (2021). Financial Stress and Subjective Wellbeing among Children -Evidence from Finland. *Child Ind Res*, 14, 799-819. <https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s12187-020-09779-9>
- Main, G.; Montserrat, C.; Andresen, S.; Bradshaw, J.; Lee, B. J. (2019). Inequality, material well-being, and subjective well-being: Exploring associations for children across 15 diverse countries. *Children and Youth Services Review*, 97, 3-13. <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2017.06.033>
- Naciones Unidas (2015). *Objetivos de Desarrollo Sostenible*. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/es/>
- Navarro, M.; Truño, M. (2019). Impactes subjectius del Fons 0-16 en la vida dels infants, adolescents i les seves famílies. *Barcelona Societat, Revista de coneixement i anàlisi social*, 23, 112-120. <https://ajuntament.barcelona.cat/dretssocials/ca/barcelona-societat-num-23>
- Pineda, L.; Corominas, M.; Curcoll, L.; Pitarch, K. (2021). Els efectes del confinament i la pandèmia en la infància i adolescència de Barcelona. Dins: *Anuari Metropolità de Barcelona 2020. La metròpoli (post)-covid: impactes, escenaris i reptes (Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona)* (pàg. 107-142). <https://iermb.uab.cat/ca/anuari/metropoli-post-covid-impactes-escenaris-reptes/>
- Rees, G.; Savahl, S.; Lee, B.; Casas, F. (2020). Children's views on their lives and well-being in 35 countries: A report on the Children's Worlds project, 2016-19. *Children's Worlds Report*. <https://isciweb.org/wp-content/uploads/2020/08/Childrens-Worlds-Comparative-Report-2020.pdf>
- The World Bank (2024). *World Bank Country and Lending Groups*. <https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups>
- Zhang Yu, C. (2022). La interculturalidad crítica como propuesta político-pedagógica liberadora: nuestra experiencia en Shere Rom. Dins: *TDX (Tesis Doctorals en Xarxa)*. <https://www.tdx.cat/handle/10803/676039>